

Nr 496.

Av fru **Nordgren m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 217, med förslag till hembiträdeslag.

I proposition nr 217 har Kungl. Maj:t till årets riksdag framlagt förslag till hembiträdeslag, en åtgärd som säkerligen hälsas med tillfredsställelse såväl av den stora kår av förvärvsarbetande kvinnor i husligt arbete som av det stora flertal husmödrar, vilka önska bättre ordnade förhållanden på detta för hemmen och familjerna så betydelsefulla område. Lagförslaget bygger i stort sett på ett av 1933 års hembiträdesutredning år 1939 framlagt förslag om reglering av anställnings- och arbetsförhållandena inom det husliga arbetet, vilket lagförslag sedermera varit föremål för överarbetning av 1941 års befolkningsutredning, varvid ändringar företagits på vissa punkter.

Det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget synes oss vara ägnat att lägga en god grund till mera ordnade förhållanden inom ifrågavarande arbetsområde, ävensom att åstadkomma en önskvärd höjning av hembiträdeskårens sociala anseende, genom att denna kår, liksom en del andra yrkesgrupper, äntligen blir föremål för statsmakternas omsorg. På några punkter anse vi oss dock icke kunna godtaga lagförslaget oförändrat, utan finna vissa ändringar i det samma påkallade. Sålunda stadgas i 6 § första stycket bl. a. att, om i löneförmånerna ingår bostad hos arbetsgivaren, hembiträdet äger därstädes under fritid mottaga tillfälliga besök, »i den mån märklig olägenhet därigenom ej kan anses uppkomma för arbetsgivaren eller dennes familj». Sistnämnda passus i paragrafen anse undertecknade *bör utgå*. En dylik bestämmelse torde snarast vara ägnad att skapa tvister mellan parterna, då begreppet »märklig olägenhet» torde vara svårt att närmare definiera. Departementschefen har (å sid. 65 i prop.) motiverat nämnda bestämmelse med att olägenhet av besök hos hembiträdet bl. a. kan vållas arbetsgivaren exempelvis i sådana fall, då hembiträde, som icke fått eget rum sig tillförsäkrat, under fridagar mottager besök, varigenom arbetsgivaren hindras utföra de sysslor denne har att i hembitrådets ställe utföra.

Härmed kunna knappast åsyftas andra fall än då hembiträdet fått sig anvisat *köket* såsom bostad. Då detta numera säkerligen endast torde förekomma rent undantagsvis, kan det knappast anses motivera en särskild bestämmelse i lagen. Däremot kan en dylik bestämmelse lätt leda till en sådan misstolkning från arbetsgivarens sida, att den skall gälla även för de fall hembiträde fått eget rum sig tillförsäkrat, trots vad som sägs i sista stycket av paragrafen. Att

arbetsgivaren som ett naturligt krav bör kunna uppställa att ordning och skick iakttages av den besökande synes oss vara en självklar sak, utan att detta särskilt bör angivas i lagen.

I 9 § första stycket stadgas att den ordinarie arbetstiden skall, ändå att annorlunda avtalats, sluta klockan 19, dock att i fråga om arbete i jordbrukshushåll sådan överenskommelse må träffas, genom vilken den ordinarie arbetstiden för månaderna april—september utsträcker intill klockan 20. Någon kompensation för denna längre arbetstid synes ej vara avsedd skola utgå. Denna särbestämmelse återfinnes i såväl hembiträdesutredningens som befolkningsutredningens förslag, och departementschefen har — trots de olägenheter han anser en dylik särbestämmelse kan medföra med hänsyn till rekryteringen av hembiträden till jordbrukshushåll — anslutit sig till nämnda förslag. Motiveringen för denna särbestämmelse är, att under den för jordbruket bråda årstiden de med sådd och skörd sysselsattas arbete icke kan städse avslutas i sådan tid, att hembitrådets åligganden i sin tur kunna fullföljas till klockan 19.

Emellertid har särbestämmelsen för hembiträde i jordbrukarhushåll *avstyrkts* av statens arbetsmarknadskommission, Riksförbundet landsbygdens folk, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund och Svenska landsbygdens kvinnoförbund, vilka bl. a. framhålla, att om en dylik särbestämmelse införes, det kunde förväntas, att jordbrukshushållen, som redan nu ha avsevärda svårigheter att erhålla tillräckligt med arbetskraft, skulle få sin konkurrensförmåga i detta hänseende ytterligare nedsatt. Särskild vikt synes oss böra tillmätas det avstyrkande som gjorts från Riksförbundet landsbygdens folk och Svenska landsbygdens kvinnoförbund, varför vi anse att särbestämmelsen i fråga *bör utgå*.

I 9 § andra stycket sägs, att vad som stadgas i denna paragraf icke skall gälla i fråga om hembiträde, som uteslutande eller huvudsakligen har till uppgift att sköta barn. Ett undantagande av dessa hembiträden från denna del av lagens bestämmelser är, enligt vår mening, ur flera synpunkter olämpligt. Å ena sidan skulle detta kunna leda till ett kringgående av lagen, enär svårigheterna att draga gränsen mellan vad som är huvuduppgiften för ett ensamt hembiträde i en familj med minderåriga barn — skötseln av barnen eller de övriga sysslorna i hemmet — säkerligen torde bli stora. Å andra sidan kan en dylik undantagsbestämmelse lätt komma att medföra svåra konsekvenser för familjer med minderåriga barn genom att hembiträdena undvika att taga plats i sådana familjer eller att åtaga sig skötseln av barn, då de därigenom riskera att gå miste om en förmån, som andra hembiträden *lagenligen* äro tillförsäkrade. Och därtill en av de förmåner, som hembiträdena sätta mycket stort värde på. Vi anse därför, att en dylik undantagsbestämmelse endast bör gälla för *examinerad* barnsköterska, som oftast intager en helt annan ställning i familjen än hembitrådet och vars arbetsavtal i regel är baserat på bestämmelser, uppgjorda av vederbörandes organisation. Vi förutsätta dock att övriga bestämmelser i lagen skola gälla även för examinerad barnsköterska.

Beträffande fridagar, som hembitråde äger åtnjuta, stipuleras i 10 § bl. a., att *antingen* var tredje söndag eller annan allmän helgdag av kyrklig karaktär, eller varannan sådan dag efter klockan 13 skall vara fridag. På sina håll har emellertid — framför allt i städerna — praxis utbildats, att varannan söndag eller helgdag skall vara helledig för hembitrådet. Ifrågasättas kan, huruvida inte den sålunda utbildade praxis bör lagfästas. Vi förordade, att så sker. För en dylik anordning ha också landsorganisationen, Svenska lantarbetareförbundet, Hembitrådesföreningarnas centralkommitté och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund uttalat sig i sina yttranden över lagförslaget. Under alla förhållanden torde — liksom är fallet i semesterlagen — ett sådant tillägg till bestämmelserna böra göras, att redan utgående förmåner i fråga om söndag eller helgdagsledighet icke må förminskas.

I 13 § stadgas bl. a., att såsom gottgörelse för arbete å övertid är arbetsgivare pliktig att å ordinarie arbetstid bereda hembitrådet den ledighet, som kan anses skälig med hänsyn till arten av det å övertid utförda arbetet, dock att, om arbetsgivaren och hembitrådet därom äro ense, ledigheten må bytas mot särskild övertidsersättning. Detta innebär, att gottgörelsen för ett arbete i första hand skulle ske genom ledighet och först i andra hand mot övertidsersättning. Ett sådant förfarande kunde haft ett visst berättigande, då det gällt exempelvis vakttjänst, som i och för sig icke innefattade annat arbete än att övervaka barn eller telefon eller liknande, men icke då det gäller verkligt arbete som utföres å övertid. Socialstyrelsen, landsorganisationen och Hembitrådesföreningarnas centralkommitté anse också i sina yttranden, att kompensationen för kvällstidsarbete bör utgå i första hand i form av ekonomisk ersättning och först, när parterna därom äro ense, kunna utbytas mot ledighet å ordinarie arbetstid. Landsorganisationen uttalar dessutom, att förslaget i denna del innebure ej blott en avvikelse från vad som eljest gällde inom arbetsmarknaden utan även en fara för förfuskning av det syfte — att främja rekryteringen av hembitrådesyrket — som varit ett väsentligt motiv för lagstiftningsprojektet. Vi ansluta oss helt till de sålunda anförda synpunkterna.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen, vid behandling av Kungl. Maj:ts prop. nr 217, måtte besluta, att 6, 9, 10 och 13 §§ erhålla följande lydelse:

6 §.

Ingår i hembitrådes löneförmåner — — — hälsovårdsstads-
gan. Hembitrådet äger — — — tillfälliga besök. Vid avtalets
upphörande — — — sista arbetsdagen.

Har hembitråde — — — familjs räkning.

9 §.

Den ordinarie arbetstiden skall, — — — klockan 19.

Vad i denna paragraf stadgas gäller ej i fråga om examine-
rad barnsköterska.

10 §.

Hembiträde äger — — — följande omfattning:

a) varannan söndag eller annan allmän helgdag av kyrklig
karaktär;

b) en bestämd vardag — — — klockan 14;

c) den 1 maj — — — nämnda dag.

13 §.

För arbete å övertid är hembiträdet berättigat till särskild
övertidsersättning. Äro arbetsgivaren och hembiträdet därom-
ense, må övertidsersättningen utbytas mot sådan ledighet å
ordinarie arbetstid, som kan anses skälig med hänsyn till arten
av det å övertid utförda arbetet. Ledigheten må icke förläggas
till tid före klockan 9 och må ej heller varje gång utgå under
kortare tid än två timmar.

Avtal, varigenom hembiträde helt eller delvis undandragits
förmån enligt denna paragraf, vare utan verkan.

Stockholm den 28 mars 1944.

Olivia Nordgren.

Olof Andersson,
Malmö.

Ruth Gustafson.

Elsa Johansson.

Märta Öberg.

Blenda Björck.

Ebon Andersson,
Malmö.

Disa Västberg.

Sigrid Ekendahl.

Abel Sundberg.

Hjalmar Gustafson.

Hildur Humla.

Axel Landgren.

Alfred Andersson.

E. S. Eriksson.